

Mikor is volt Szeged szerb többségű?

(Magyarország is többek között a német többségű Budapest, a szerb többségű Szeged elmagyarosításával lett nemzetállam.)

Ezt írja zárójeles beszúrásban napilapunk hétvégi számának kommentátora (*Lovas István: Bosznia tragédiája, Magyar Szó, Külföld, 2012. szeptember 15.*). A szerb sajtó szereti az ilyen fellengzős megállapításokat. Én is olvastam már valahol, hogy valamelyik török adó-lajstromból a mai szerb értelmező azt olvasta ki – a nevek hangzása alapján –, hogy Szegeden több volt a „szerb ház” a magyarnál, mivel (a számokra már nem emlékszem pontosan) az így számba vett száz ház közül ötvenegy szerbnek számítható.

Mondanom sem kell, hogy ez így igen csak gyöngye lábakon álló bizonyíték. Köztudomású, hogy a módosabb szegedi lakosság a török alatt szétszaladt, és a helyére a már török uralom alatti vidékekről nagyobb lélekszámú népesség érkezett. Ezek tehát nem voltak normális idők. Olyan ez, mintha a legutóbbi délszláv háború egyik olyan pillanatát ragadnánk ki népességszám megállapítására, amikor a meghatározó népesség éppen elmenekült egy megszállt városból, és helyükre hódítók vagy azok segédcsoportai nyomultak. Utána pedig ezt az állapotot vennénk kiindulópontnak, hivatkozási alapnak, minden előzményről nagyvonalúan megfeledkezve.

Jellemző módon a kommentár írója a magyarok (valamikor német többségű) fővárosával példálózik, nem a szerbekével. Nem azzal, hogy Nándorfehérvárt „nándor”-ból – tehát bolgárból –, vagy majd később: törökből szerbbé kellett tenni. Sem a délebbi szerb állam eposzával, a Hegyek koszorújával, amelynek központi gondolata a nemzet egyneműségének megőrzése ezrek kegyetlen legyilkolása árán. Hol van ez a pest-budai németeknek a

magyar haza melletti kiállásától pl. 1848-ban, amikor ez szükségszerűen a saját nyelvtestvéreikkel való szembefordulást jelentett, ami ilyenénképpen a vállalást még hitelesebbé teszi?

A Szeged szerb többségéről tett kinyilatkoztatással pedig a legnagyobb baj az, hogy a cikkíró ezt a nemzetállam kialakulásával köti össze. Nos, a török időkben mai értelemben nemhogy nemzetállamról nem beszélhetünk, hanem még a modern értelemben vett nemzet kialakulása sem kezdődött el. A nemzet akkor alapvetően „országlakos”-t jelentett. A magyar nemzet a polgári forradalomban, tehát 1848/49-ben forrott ki. A vélt „elmagyarosítás”-t tehát csak ezzel a korról összefüggésben lenne szabad emlegetni. Erre vonatkozóan viszont elég lesz idéznem az első valamirevaló magyarhoni népszámlálás, illetve egyházi nyilvántartás többé-kevésbé megbízható adatait. Ami mindenesetre valamivel biztosabb támpontot ad nekünk, mint egy zűrzavaros időben készült nagyon is esetleges török haróclajstrom.

A Gaál Endre szerkesztette és 19 szerző által írt *Szeged története 3/1* (Szeged önkormányzata és Somogyi Könyvtár kiadása, 1991) az alábbi adatokat hozza:

Az 1840-es és 1850-es évtizedről nincsenek mai értelemben vett pontos népszámlálási adataink. A tanácsi iratokban talált népösszeírás szerint 1848-ban az itt tanuló diákok és az itt tartózkodó idegenek nélkül a város népessége 52 592 fő. A császári fegyverek árnyékában 1850 nyarán elkezdtek egy népszámlálást, s ezt csak 1851 nyarán fejezték be. Az eszmei időpont hiánya, valamint a hivatalos szervek munkájával, a „Bach-huszárok”-kal szembeni általános passzivitás miatt eredményei kérdésesek. Adatait Magyarországon hivatalosan ki sem adták. Az akkori kormányzati szervekkel

jó viszonyban álló Palugyay Imre közli 1853-ban megjelent munkájában az 1850/51-es népszámlálás Szegedre vonatkozó adatát: 50 244 az össznépesség. Később, 1856-ban egy közigazgatási átszervezést tartalmazó kiadvány is ugyanezt az adatot adja meg. Ezek szerint 1848-hoz képest visszaesett volna a város lakosainak száma? Nem tartjuk valószínűnek. Azt viszont, hogy a passzív ellenállás miatt nem jutott a népszámlálás pontos eredményre, vagyis hogy kisebb népességet írtak össze a valóságosnál, különféle adatokból ki lehet következtetni.

A népszámlálás megkezdése után két évvel kiadott katolikus egyházi hivatalos kiadvány, a *schematismus* a város népességét 1852-ben 55 941-re teszi.

A görögkeleti népesség tehát (ami alapvetően a szerbbel azonos) a nemzetállam kialakulása táján Szegeden mindössze 1,6

százalék. Ebből azt levonni, hogy Szeged szerb többségű lett volna, enyhén szólva nagy merészség. (Vagy más.)

Megjegyzem, még a szerb Wikipédia sem veszi magának azt a bátorságot, hogy Szegedet valaha is „szerb többségű”-nek mondja. Az is csak arról beszél, hogy a szerb népesség aránya a Habsburg-uralom kezdetén érte el a csúcspontját, és szerinte akkor a lakosság felét alkotta Szegeden. De nem a többséget. Viszont ez objektív adatnak aligha, leginkább csak erősen elfogult becslésnek tekinthető.

Szegedet nem – ahogy a cikkíró kinyilatkoztatja – „elmagyarosítani” kellett, az alapvetően mindig magyar volt, és ez a jellege olyan erősnek bizonyult, hogy sikeresen, nagyon rövid idő alatt magába olvasztott minden bevándorló elemet, bármilyen hátszéllel érkezett is az. Az erőszakos francia nemzetgyártó modellhez ennek semmi köze nem volt.

Városrészenként és felekezetenként így oszlik meg a népesség:

Városrész	Róm. kat.	Gör. kel.	Izr.	Ev.	Ref.	Összesen	%
Palánk	9 005	783	2287	49	27	12 151	
Újszeged	342	3	4	2	3	354	
Röszke	912	38	—	—	—	951	
Öttömös	65	—	—	—	—	65	
Összesen:	10 325	824	2291	51	30	13 521	24,2
Felsőváros	13 474	51	31	25	19	13 600	24,3
Rókus	7 832	34	369	2	6	8 243	14,7
Alsóváros	18 207	5	18	—	—	18 230	
Kisteleki tanyák	2 347	—	—	—	—	2 347	
Összesen:	41 860	5	18	—	—	41 883	36,8
Mindösszesen:	52 185	914	2709	78	55	55 404	100,0
%	93,3	1,6	4,9	0,1	0,1	100,0	

